

Nordmannen
Nils Berdahl
alias svensken
Birger Ewald
Sjøberg

*Vi Menn
1995 - 4/7*

108810

Mannen som KRIGSMENN OG BEDRAGER

DOBBELTSPILL

På bildet er han kaptein Birger Ewald Engson. Sjøberg fra Sørlandet, Linge-mann og SOE-agent. Hans virkelige identitet var Nils Berdahl, slaktersønn fra Åfjord i Trøndelag, og etter søk bedrager.

Birger Ewald Sjøberg ble en legende. En svensk idealist som i norsk kapteinsuniform ledet den dumdristige agentaksjonen på Helgeland i 1942. Det er bare én hake i denne historien om heltemot og bedrag: Sjøberg eksisterte aldri!

Tekst:
EGIL ULATEIG

Foto: ARNT O. ÅSVANG

I Polititidende fra 1937 står følgende etterlysning: "Nils Berdahl, født 29. oktober 1905, Åfjord. Ca. 1.82, kraftig bygget, rødmusset, pent ansikt, rett nese, dannet fremtreden. Vid-bremmet, grå hatt. Tiltalt for flere større bedragerier i Bærum. For-pakter og eiendomsmeidler. Det er grunn til å tro at han vil forsøke å reise til utlandet."

I "Våre falne", en fortegnelse over personer som falt under Den annen verdenskrig i Norge, skrevet noen år etter krigen, kan man på side 121 lese:

"Sjøberg, Birger Ewald Engson, kaptein, Mosjøen. Født 29. oktober 1905 i Stockholm, som av Erik Sjøberg og hustru Anna. Gift 1943 i London med Liv Elisabeth Grannes født 1918 i Vefsn. Artium, hadde studert filologi. Var med i krigen i Norge i 1940. Flyktet til England i juni 1940, og ble nestkommanderende i 4. kompani i Den norske brigade. Ble overført til Kompani Linge, og ble i april 1942 sendt som troppssjef til Nord-Norge, hvor han ledet det illegale arbeid i Helgeland."

I mai 1943 reiste han til England, men kom i januar 1944 tilbake til Norge igjen. Falt under kamp 9. juni 1944 i Stavasdalen i Vefsn. Gravlagt i Vefsn. Omtalt i *The Linge Company, På vingene for Norge og Kompani Linge*. Finlands hvita ros, St. Olavsmedaljen med eikegren, Krigsmedaljen, Haakon VII's frihetsmedalje."

Et diktverk

På et minnesmerke på Vestre Gravlund i Oslo over svenske frivillige som ga sitt liv for Norge under krigen, finnes den samme Birger Sjøberg. Alle som har lest de mange beretningene om de ilandsatte agentene fra den britiske etterretnings- og sabotasjeorganisasjonen SOE (*Special Operations Executive*) på Helgelandskysten, og hendingene som førte til at 24 mennesker fra Majavatn-distriktet ble henrettet av tyskerne, kjenner navnet.

Men sannheten er at et menneske ved navn Birger Ewald Engson Sjøberg aldri har eksistert. Han er et diktverk, skapt av nettopp Nils Berdahl fra Åfjord.

Takket være lokalhistorikeren og forfatteren Arnt O. Åsvang fra Vevelstad kan Vi Menn nå avsløre den fantastiske historien om krigshelten Sjøberg, alias bedrageren Nils Berdahl.

Det eneste sanne Berdahl opplyste om seg selv, var fødselsdatoen.

Familien til Nils Berdahl stammet fra fjordbygda Åfjord på Fosenhalvøya. De flytter til Taraldsgårdsveita 2, Trondheim i 1916, og faren får arbeid på et slakteri. Der jobber også sønnen en tid, før han i 1934 gjør sitt første forsvinningsnummer, men denne gang bare til Oslo, og uten å forandre identitet. Sannsynligvis har han begått et underslag i Trondheim.

Han får jobb på familien Schweigaards gods Koksø gård på Nesøya som forpakter, men begynner så i et eiendomsmeidlerfirma. Her fortsetter han sin karriere

FOTO: KJUT BREKKAN

FORFATTEREN:

Takket være lokalhistorikeren og forfatteren Arnt O. Åsvang fra Vevelstad er den fantastiske historien om krigshelten Sjøberg, alias bedrageren Nils Berdahl blitt avslørt.

som bedrager. Til slutt brenner jorden så hett under ham, at han må forsvinne igjen.

Politiet har rett i sin mistanke: Han flykter fra landet. Nils Berdahl fordufter med dette ut av historien. Ingen i familien vet hvor det er blitt av ham. Han er så godt som død.

Under falskt flagg

Men i 1937 dukker en fremmed, stillfaren ung mann opp på det vesle stedet Stalon ved Wilhelmmina i de dype nordsvenske skoger. Der tar kjøpmannen S. Persson seg av ham. Mannen forteller at han har navnet sitt etter den kjente svenske dikteren Birger Sjøberg, han som skrev den udødelige visen "Den första gong jag såg dig".

En av hans få eiendeler er en skrivemaskin, og han forteller flere at han er forfatter. Men ingen har noensinne sett noe han har skrevet. Det er en gåte hva han levde av på det vesle stedet. Han får seg en kjæreste, som ennå lever. Ellers virker det som om den store lidenskapen hans er kortspill.

VESTRE GRAVLUND

Birger Sjøberg falt under kamp 9. juni 1944. Av svenske frivillige som ga sitt liv for Norge, finnes hans navn på et minnesmerke på Vestre Gravlund i Oslo. Men hans virkelige identitet var Nils Berdahl fra Norge.

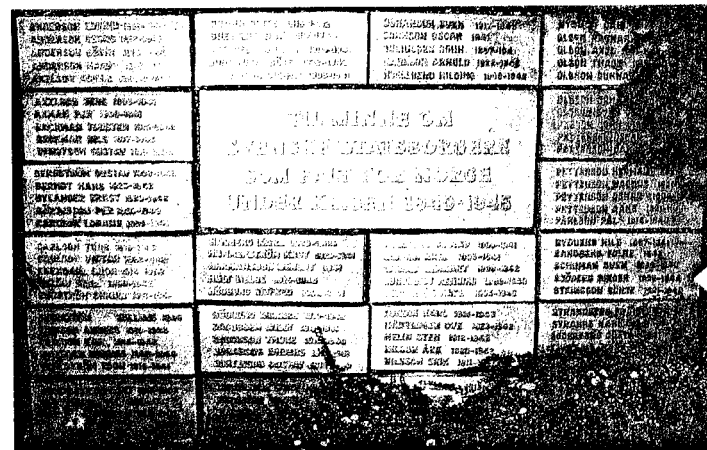

FOTO: KAJA MEANS

Forts. fra foregående side

Vinteren 1940 bryter imidlertid "Birger Sjøberg" opp fra sin fredelige tilværelse, krysser grensen til Finland ved Torneå og melder seg som frivillig i vinterkrigen. På vervekontoret forteller han at han hadde avtjent militærtjeneste. Det er en ny løgn.

13. mars var vinterkrigen over, men neste krig ligger like om hjørnet. Da vender Nils Berdahl hjem, men fremdeles under falskt flagg. Etter nederlaget tar han seg til Tromsø, og allerede 7. juni befinner han seg på en selfangstskute på vei mot England. Om bord er flere som senere gjør seg bemerket i motstandskampen.

Herfra stemmer opplysningene i "Våre falne." Han kom tidlig med i kompani Linge og ble, som de andre nordmennene der, vervet som agent for den britiske etterretnings- og sabotasjeorganisasjonen SOE. (Special Operations Executive).

Britene må ha festet stor tillit til ham, for mot slutten av 1941 ble han utnevnt til leder for Operasjon Archer. Målet var å gjemme våpen og skape en geriljahær i Helgeland. Den skulle tre i aksjon ved det som britene innbilte nordmennene var en alliert invasjonplan.

I virkeligheten var denne planen for lengst oppgitt da løytnant Sjøberg og de andre norske SOE-agentene begynte sitt undergrunnsarbeid blant fiskere og småbønder i Sør-Helgeland.

Tidsinnstilt bombe

Operasjon Archer-Heron var fra første stund en tidsinnstilt bombe. Sikkerhetsrutiner eksisterte knapt. Snart visste de fleste mellom Grong og Mosjøen hva som foregikk, midt blant dem.

SKJULESTEDET:
Butikken til kjøpmannen S. Persson i Stalon ved Wilhelmmina i de dype nord-svenske skoger. Her bodde Nils Berdahl under sin nye identitet, Birger Sjøberg, i tre år fra 1937.

I tillegg utviklet det seg en intens rivalisering, som førte til offentlige slåsskamper mellom de norske agentene. En av dem ble nær likvidert av sine egne, på Sjøbergs befaling. Mange rettet senere hovedkritikken for fiaskoen mot Sjøberg.

Men Åsvang sier: – Etter mine undersøkelser å domme ville enda flere ha mistet livet om det ikke hadde vært for Sjøberg.

Sommeren 1942 møtte Sjøberg den vakre og livlige Liv Grannes, som trolig allerede var SOE-agent og jobbet ved politikammeret i Mosjøen. De ble forelsket, og Liv flyttet opp i fjellene til Sjøbergs hemmelige base. På politikammeret i Mosjøen ble hun etterlyst.

I norske historiebøker kan man lese at det var Henry Oliver Rin-

nan som rullet opp motstandsgruppene på Sør-Helgeland. Dette førte til en av de verste tragedier under hele motstandskampen i Norge. Et stort antall menn fra Majavatn og nabogrendene ble arrestert, og 24 av dem ble senere henrettet i konsentrasjonsleiren Falstad.

I virkeligheten visste tyskerne beskjed om agentenes arbeid uten Rinnans medvirkning.

Drept av granat

Når folk var urolige for risikoen de løp, beroliget Sjøberg dem med at de jobbet for England, og ville bli hjulpet derfra. Han var også raus med å betale for hjelp til motstandsarbeidet. Han lot aldri være å snakke om invasjonen, det var som om han skildret Jesu gjenkomst. Han lovet folk i Eiterådalen vei og telefon etter krigen dersom de gikk inn i det hemmelige arbeidet.

Liv Grannes flyktet til Sverige og fløy videre til England. Der traff hun Sjøberg igjen sommeren 1943. De ble viet i den norske kirken i London av presten Thorvald

IKKE BARE KRIG:
To SOE-agenter trakterer trekkspill utenfor hytta i Eiterådalen. Noen ganger inviterte de jenter fra Mosjøen og Snåsa på fest.

Moe, som var en av hovedmennene i Vikna-affæren og selv hadde rømt fra landet.

Men i januar 1944 var Birger Sjøberg tilbake på Helgeland, denne gang som kaptein. Det merkelige er imidlertid at forfremmelsen hans ikke er registrert i noen norske militære ruller.

Fremdeles snakket han om invasjonen, og fikk folk til å tro på den. Imens fortsatte tyskerne sin opprulling, og satte i gang en massiv aksjon, kalt Operasjon Bjørnefangst.

I begynnelsen av juni 1944 ble Sjøberg overrasket av tyskerne i Stavasdalen og drept momentant av en granatsplint. Han hadde ikke fått gjennomført en eneste motstandsaksjon.

I etterkrigstiden ble den svenske kapteinen nærmest en legende blant folk i Sør-Helgeland. Ingen, verken der eller andre steder, hadde mistanke om hans dobbeltspill. Når noen bemerket hans norske aksent, fortalte han at han hadde vært på norske båter.

Familien Berdahl fikk vite om den forsvunne sønnens skjebne et par årtier etter krigen. Den har hele tiden holdt tett. Det samme har motstandsfolk.

En av helgelendingene som deltok i Sjøbergs virksomhet, Einar Grannes, har uttalt: "Vi kan jo si at han var svensk."

Åsemor Lie, en svensk student som har interessert seg for svenske frivillige, skrev for kort tid siden til det norske forsvarsdepartementet for å få opplysninger om Sjøberg. Hun fikk til svar at de ikke hadde noen informasjon å gi.

Arnt O. Åsvang har arbeidet i flere år med å nøste opp Nils Berdahls utrolige fortid. En av dem han har kontakt med, er Milorgsjefen Jens Christian Hauge.

Et brev fra Hauge forteller at Milorggeneralen slett ikke satte pris på Åsvangs forskning. Grunnen er forståelig. I 1951 giftet Jens Christian Hauge seg med Liv Grannes, enken etter Berdahl-Sjøberg.

Hva visste hun? Hun har ennå ikke fortalt om sitt første ekteskap.

Men noen må ha visst noe på et tidlig tidspunkt. For bare noen få år etter krigen kom en fin, norsk dame i leiebil fra Wilhelmmina til Stalon. Hun spurte etter Sjøbergs bopel, og da hun reiste, hadde hun trolig med seg de få eiendelene som lå igjen etter denne gåtefulle mannen. ●